

Yttrande över detaljplaneprogram för centrala Nacka.

Sammanfattning

- **En fördjupad översiktsplan bör tas fram för centrala Sicklaön innan program och detaljplanearbete påbörjas**
- **Miljökonsekvenserna av programförslaget behöver fördjupas och sättas i samband med övrig planerad stadsbebyggelse**
- **Ryssbergen bör bevaras i sin helhet, den planerade bebyggelsen borde utgå ur programmet eller åtminstone förläggas till etapp 3**
- **Skogsområdet vid vattentornet bör bevaras så långt möjligt**
- **Ekosystemtjänsterna måste in i planeringen från början**
- **För att få tillräckligt antal bostäder bör områden utanför programområdet tas med där trafikplatser kan omvandlas till stadsgator med bebyggelse, t.ex. trafikplatsen vid Skvaltån**
- **Fler kollektivtrafiklösningar utöver tunnelbanan bör studeras**

Inledning

Nacka kommun vill skapa en tät och blandad stadsbebyggelse på Västra Sicklaön. Det nu aktuella programförslaget är ett led i detta arbete och syftar till att skapa en levande och attraktiv stadskärna i Nackas centrala delar.

Naturskyddsföreningen i Nacka ser positivt på delar av förslaget som att överdäcka Värmdöleden och att man strävar efter att utnyttja marken mer effektivt i området. Negativt är att stora delar av den värdefulla grönstrukturen föreslås bebyggas, allvarligast ser vi på förslagen att bebygga delar av Ryssbergen och skogsområdet vid vattentornet. Större ansträngningar bör göras för att kunna spara mer av den befintliga grönstrukturen.

Ofta hänvisas till kommande utredningar, inte minst när det gäller miljöfrågorna. Vi uppfattar att programarbetet har forcerats fram, likaså att utbyggnadstakten är allt för optimistisk. Vi undrar vart ekosystemtjänstfrågorna har tagit vägen, de lyser med sin frånvaro i programmet. Ett genomförande av programmet är också avhängigt privata fastighetsägares intressen vilket också nämns i programmet. Det är alltså mycket osäkert om stora delar av programförslagen kan genomföras.

För att kunna spara mer av den värdefulla naturen i planområdet bör man se över andra områden utanför planområdet som istället skulle kunna bebyggas. Det gäller t.ex. den stora trafikapparaten vid Värmdövägen/Saltsjöbadsleden. Där kanske man skulle kunna omvandla den nuvarande trafikplatsen till ett område med bebyggelse och stadsgata.

Tunnelbaneavtalet

I januari 2014 slöts ett avtal mellan staten, Stockholms läns landsting och kommunerna Järfälla, Nacka, Solna och Stockholm om att bygga ut tunnelbanan. Avtalet innebär att blå linjen förlängs från Kungsträdgården till Nacka Forum. Nacka kommun åtar sig genom avtalet att bygga 13500 bostäder på västra Sicklaön. Vi undrar hur man har kommit fram till den siffran? Har det gjorts någon slags analys som visar att det är möjligt att bygga så mycket bostäder och även arbetsplatser och annan infrastruktur som då behövs på västra Sicklaön samtidigt som miljön och ekosystemtjänster kan värnas och bibehållas? Det kanske är möjligt, Naturskyddsföreningen i Nacka har inget svar på det, men vi saknar seriösa analyser av dessa frågor. Vi ser att det finns möjligheter att förtäta centrala Nacka men i vilken omfattning är svår att säga om man samtidigt vill värna ekosystemtjänster och miljön. Att bara hävda att den täta staden per automatik är miljövänlig är inte seriöst.

Nu finns ett avtal som säger att 13500 bostäder måste byggas på västra Sicklaön till 2030. Förutom att det är en väldigt snabb byggtakt som kan göra att planerna forceras fram för snabbt är det också tveksamt om det stämmer överrens med intentionerna i plan och bygglagen? Vi är förvånade över att Nackas politiker gått med på detta avtal utan djupare analyser av konsekvenserna för Nacka kommun.

Framtidsperspektiv, peak car och peak oil

”Oljeproduktionstopp, engelska peak oil, den tidpunkt då den globala oljeproduktionen når ett maximum för att sedan kontinuerligt avta. Detta inträffar då produktionen av olja från nya fyndigheter inte kan kompensera för avtagande.” Så säger Nationalencyklopedin om peak oil eller oljetoppen. Om den redan har inträffat eller kommer i en snar framtid är omdiskuterat. Effekterna blir stigande energipriser. Vi vill se en analys om riskerna med kraftigt stigande energipriser till följd av peak oil, och hur det påverkar utgångspunkterna för planeringen av Nacka stad. Anpassningen till ett lågenergismåhåll kan ta många år - det är hög tid att börja nu.

Biltrafiken har inte ökat i Sverige sedan 2008, denna utveckling ser man över hela västvärlden och man talar om peak car, eller peak car use. Det är en mycket positiv utveckling som rimligen borde stödjas. Detta perspektiv finns oftast inte heller med i samhällsplaneringen. Detta borde påverka planeringen och hur mycket ytor som upplåts för vägar och parkeringsplatser. Peak oil och peak car gör att vi måste se på infrastrukturplaneringen med nya ögon och inte fortsätta planera som om det fortfarande är 1960-tal.

Val av planeringsinstrument – Fördjupad översiktsplan bättre än planprogram

När Nacka nu ska bygga stad på västra och centrala Sicklaön väljer man att använda planprogram som planeringsinstrument innan detaljplanarbetet startas. Flera program har redan varit ute på samråd. Naturskyddsföreningen i Nacka skulle gärna se att Nacka kommun istället gjorde en fördjupad översiktsplan (FÖP) för västra och centrala Sicklaön. Vi menar att det vore ett bättre sätt att hantera de mycket komplexa frågorna som måste hanteras om Nacka ska bygga stad på Sicklaön. En FÖP ställer andra krav på samråd med kommunmedborgarna då den, precis som en översiktsplan, ska sändas både på samråd och sedan utställning. En

FÖP ska också miljöbedömas precis som en översiktsplan, alltså måste en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) tas fram vilket vi menar är nödvändigt om Nacka stad ska kunna bli en hållbar stad. Miljökonsekvenserna behandlas visserligen i de program som tas fram men inte på samma sätt som om en MKB enligt miljöbalkens krav hade upprättats.

Uppdelningen i flera olika program gör att helheten tyvärr går förlorad vad gäller t.ex. grönstrukturen, både hur den fungerar idag och vad konsekvenserna av bebyggelseförslagen blir.

Vi anser också att avgränsningen av programområdena inte är optimala. T.ex. var vi kritiska till att programmet för Planiaområdet inte tog med Sickla köpkvarter. Om Nacka kommun istället tog fram en FÖP, eller en för västra Sicklaön och en för centrala Sicklaön, skulle man lättare få en övergripande bild av hur Nacka stad ska byggas. Det skulle göra det lättare att planera för t.ex. hur grönstrukturen ska se ut och vilka områden som är särskilt viktiga att bevara för att vi ska ha en fungerande grönstruktur. Vi ser flera fördelar med FÖP som planeringsinstrument istället för planprogram. En FÖP för centrala Sicklaön var under utarbetande men av någon anledning avbröts det, vi uppmanar Nacka kommun att tänka om och återuppta arbetet med en FÖP för centrala Sicklaön.

Planeringsförutsättningar – Landskap och naturmiljö

Det är mycket bra att naturvärdesinventeringar gjorts inför programarbetet. Men det finns fortfarande behov av ytterligare inventeringar så att en mer heltäckande bild av naturvärdena kan fås. Detta rekommenderas också i underlagsrapporten ”*Järlahöjden, inventering av naturvärdesträd i centrala Nacka.*” T.ex. bör markflora inventeras i områden med djupare jordtäckte och förekomst av ek och hassel bör studeras närmare.

Ett annat problem är att inventeringarna gjorts under senhösten och vintern. Alltför ofta ser vi att biologiska inventeringar görs vintertid vilket av naturliga skäl inte är optimalt. Det vore önskvärt att beställningar av framtida inventeringar i Nacka kommun görs så att de kan utföras under vår, sommar eller tidig höst.

De rekommendationer om kompletterande inventeringar som görs i naturvärdesinventeringarna bör följas.

Vi vill även framhålla landskapanalysen som vi finner välgjord och vars rekommendationer bör tas på allvar.

På sid 20 i programmet sägs att ”*En sammanhängande grönstruktur och aktiva mötespunkter skapas.*” På sid 12 sägs också ”*Idag ett dramatiskt landskap med värdefull natur men med dåliga samband. I framtiden en livskraftig och sammanhängande grönstruktur.*” Vi undrar hur den sammanhängande grönstrukturen ska skapas när stora delar av den befintliga grönstrukturen byggs bort?

I programmet nämns också att en kartläggning av de gröna nätverken ska göras för att få kunskap om hur grönstrukturen bör sparas för att förbättra de gröna sambanden. Det är givetvis bra att en sådan analys görs men den borde rimligen ha gjorts innan programmet skickas ut på samråd så att resultaten av analysen kan arbetas in i programmet.

Vi saknar en djupare analys av programförslagets konsekvenser för grönområdenas rekreativa värden. Hur stora grönområden behövs för att tillgodose det framtida behovet av tätortsnära natur?

Ryssbergen

Ryssbergen är en unik värdekärna med gammal tallskog som är i stort sett helt opåverkad av modernt skogsbruk. Naturskyddsföreningen i Nacka anser att hela Ryssbergen bör avsättas som naturreservat. Området har så höga naturvärden samt rekreativa värden att någon ytterligare exploatering av området inte bör ske. Kvarnholmsförbindelsen gör djupa sår i Ryssbergen och försämrar det rekreativa värdet av Ryssbergen som ett tyst område. För att Ryssbergen ska fungera som biologisk och rekreativ värdekärna bör inte området minska i storlek. Det är också viktigt att tänka på att slitaget kommer att öka med den ökande befolkningen i centrala Nacka, något som naturligtvis förvärras om man exploaterar en del av området.

Ett naturområde som minskar i storlek har mindre förmåga att hysa arter i livskraftiga populationer, särskilt arter som ställer speciella krav på sin livsmiljö. T.ex. förekommer den rödlistade mindre hackspetten i Ryssbergen och varje minskning av skogsarealen är ett hot med dess förekomst där. För att så långt möjligt garantera de sällsynta och krävande arternas fortsatta förekomst i Ryssbergen bör hela området bevaras.

De delar som i programmet föreslås bebyggas är också de mest lättillgängliga och plana delarna av området utan stora nivåskillnader. Det är av största vikt att behålla så mycket som möjligt av relativt lättillgänglig naturmark i centrala Nacka med tanke på områdets kuperade terräng. Området närmast Värmdöleden är bullerstört och det hävdas att bebyggelse längs med Värmdöleden kan fungera som bullerskärm. Men det kan inte ske utan ett stort ingrepp i Ryssbergen där en stor del av berget närmast Värmdöleden skulle behöva sprängas bort och ingrepp i värdefull natur skulle vara oundviklig. Den föreslagana bebyggelsen innebär exploatering av en värdekärna med nyckelbiotopsklass. Bullerskärmar på Värmdöleden vore en bättre lösning för att öka rekreationsvärdet i Ryssbergen.

De bebyggelseplaner som programmet redovisar för Ryssbergen bör utgå i sin helhet. Vad gäller den föreslagna bostadsbebyggelsen upplever vi den som helt malplacerad i förhållande till övriga Nacka stad. Det blir en isolerad bostadsenklav snarare än en integrerad del av Nacka stad. Förslaget går helt emot tanken med att bygga en sammanhållen stad. Om inte byggplanerna i Ryssbergen lyfts ur programmet bör de åtminstone läggas i etapp 3. Detta för att inte exploatering av ett av Nackas mest värdefulla naturområden ska ske utan att alla andra alternativ prövats fullt ut.

Övriga naturområden

Enligt programmet finns förvånansvärt höga naturvärden i centrala Nacka. Vi är inte lika förvånade över det som Nacka kommun tycks vara då de tätortsnära grönområdena ofta har höga naturvärden eftersom de varit undantagna rationellt skogsbruk. Därmed har träden kunnat bli gamla och ofta finns också relativt mycket död ved i de tätortsnära skogarna. Dessa områden bör ses som en resurs när Nacka stad ska byggas. Att grönområden i staden har en avgörande roll för stadens hållbarhet är uppenbart för de flesta. De små tätortsnära grönområdena har stor betydelse för folkhälsan. De är också viktiga för att reglera vattenflöden, motverka stadens värmeöeffekt och andra ekosystemtjänster.

I programmet föreslås ett antal grönområden bebyggas. Vi vill här framhålla några områden som vi anser viktiga att bevara mer av än vad som visas i programmet.

Området runt vattentornet har mycket höga naturvärden och kan ses som en förlängning av Ryssbergen. Här bör mer natur sparas än vad som visas i programförslaget, om inte hela området kan bevaras.

Området mellan stadshuset och Nacka Forum. Här bör åtminstone en del av skogen sparas och då inte som anlagd park utan som ett mer ”vilt” område.

I detaljplaneskedet bör enskilda naturvärdesträd sparas och integreras i stadsmiljön så långt det är möjligt. Enskilda träd kan bli ett kvalitativt inslag på en gård eller i en park.

Ekosystemtjänster

Vi är mycket förvånade över att ekosystemtjänster inte uppmärksammas i programmet annat än att man nämner att ett projekt genomförts under 2013-14. I programmet sägs att *”syftet är att säkerställa en strategiskt planerad grön- och blåstruktur i staden i Nacka i förhållande till den fortsatta förtätningen på västra Sicklaön ur ett ekosystemtjänstperspektiv.”* Det låter väldigt bra men vad har man kommit fram till undrar vi, det sägs nämligen ingenting mer om ekosystemtjänster i programmet. Vi uppfattade att Nacka kommun hade stora ambitioner med att på allvar integrera ekosystemtjänster i den fysiska planeringen när Nacka stad planeras. Nacka kommun har haft flera seminarier och workshops om ekosystemtjänster på Sicklaön där ett flertal s.k. intressenter, däribland Naturskyddsföreningen, och forskare deltagit. Var är resultatet av detta arbete? Det är möjligt att ekosystemtjänster integrerats i planeringen men det är inget som i så fall framkommer i programmet?

Naturskyddsföreningen i Nacka menar att ekosystemtjänstanalyser bör göras inför all planering för att kartlägga vilka ekosystemtjänster som finns inom området så att planeringen sedan kan utgå från dessa. Detta för att vi inte ska bygga bort viktiga ekosystemtjänster som reglering av vattenflöden, pollinering, klimatutjämning, rening av luft m.m. Med ekosystemtjänstanalyser kan planeringen istället bidra med att förstärka ekosystemtjänsterna. En beskrivning av ett områdes naturvärden ger inte en heltäckande bild över ett grönområdes betydelse. Ett grönområde kan ha stor betydelse för t.ex. vattenreglering eller klimatutjämning utan att för den skull hysa några rödlistade arter.

Dagvatten

Det är bra att en dagvattenutredning gjorts och det är av största vikt att dagvattenfrågorna fortsätter att utredas i kommande detaljplaner. Viktigt är också att det sker en löpande uppföljning av dagvattenfrågorna genom hela byggprocessen för att säkerställa att alla nödvändiga åtgärder vidtas under byggandet.

Trafik

Som vi nämnde ovan anser vi att samhällsplaneringen bör utgå från perspektiven med sinande tillgångar till billig energi och att bilåkandet har planat ut trots ökad ekonomisk tillväxt och befolkningsökning.

Vi upplever att det är för stort fokus på bilismen i programförslaget. Vi vill se en tydligare planering för övrig kollektivtrafik utöver tunnelbanan. Hur ska de olika delarna av Nacka stad knytas ihop? Möjligheter till spårtrafik bör studeras. När vi tidigare kritiserat Kvarnholmsförbindelsen för att bidra till ökad biltrafik fick vi till svar att även spårtrafik behöver broar. Finns det tankar på att utveckla spårtrafik i Nacka stad undrar vi nu? På något sätt bör Kvarnholmen, Nacka strand, centrala Nacka och i framtiden även området vid Bergs oljehamn knytas ihop. Det har kommit fram idéer om linbana som en lokal kollektivtrafiklösning. Sådana idéer bör utredas i samband med att Nacka stad planeras i syfte att skapa en stad med minimalt med biltrafik. Gång- och cykelmöjligheter bör ha företräde i planeringen.

Att minska ytorna för vägar och parkeringar gör att man får loss mark att bygga på vilket gör att man kan bevara mer naturmark.

Värmdöleden i tunnel

I programmet görs en översiktlig redovisning av möjligheten att förlägga Värmdöleden i tunnel. Det skulle ge både en bättre miljö och ge möjlighet till ökad exploatering på redan ianspråktagen mark då nuvarande Värmdöleden kan göras om till stadsgata. Detta gör att man kan spara värdefull naturmark.

Programmet ger inga förslag om tunnelförläggning utan syftar bara till att inte förhindra en sådan lösning i framtiden. Det är olyckligt att inte redan nu ta tillvara de stora fördelar en tunnelförläggning kan ge och de möjligheter man kan få att exploatera områden utan att ta grönområden i anspråk. Värmdöleden är utan tvekan den största barriär vi har i Nacka och som sprider framförallt buller men även luftföroreningar över stora områden.

Miljökonsekvenser

Som det nämns i programmet finns inga krav på att göra en miljöbedömning, och därmed en miljökonsekvensbeskrivning (MKB), när man gör planprogram. Som vi nämnt tidigare förespråkar vi att Nacka kommun borde jobba med en fördjupad översiktsplan bl.a. av det skälet att en sådan miljöbedöms. Miljökonsekvenserna är ytligt beskrivna och man hänvisar hela tiden till kommande utredningar. Erfarenheterna visar dessvärre att det är svårt att påverka planeringen när detaljplanarbetet startat. Det är av största vikt att ha en ordentlig och genomgripande analys av miljökonsekvenserna så att man kan styra planeringen från början utifrån vad som är bäst för miljön. Ett annat problem är att man inte får någon heltäckande bild av de samlade miljökonsekvenserna av de olika planprogram som upprättats. Rimligen borde en gemensam miljöredovisning gjorts för programmet för Nacka strand och centrala Nacka. Vad blir de totala konsekvenserna för grönstrukturen t.ex.?

Ronny Fors

Ordförande Naturskyddsföreningen i Nacka